

Sanna Vesikansan puheenvuoro valtuustossa 4.4.2018

(Teksti ei välttämättä vastaa sanasta sanaan puhuttua)

Kiitos puheenjohtaja.

Arvoisa valtuusto,

Maassamme on varmaan aina ruokittu nälkäisiä, parannettu sairaita ja hoidettu ihmiselämään kuuluvia vaivoja. Sosiaali- ja terveystalvveluitamme on jo sukupolvien ajan rakennettu. Sukupolvet ovat huolehtineet nuoremmistaan ja vanhemmistaan. Helsinkiläiset ovat huolehtineet toinen toisistaan.

Kun suomalaisilta kysytään, mikä heille on tärkeää, on terveys korkealla listalla. Kun suomalaista tarinaa puetaan sanoiksi, hyvinvointivaltion kehitys lienee yksi sen tärkeimpiä osia ja siinä hyvinvointipalvelumme ovat olennainen osa.

Olemme Helsingin valtuustona yhtäkkiä historian taitekohdassa. Suomen hyvinvointipalvelut ovat olleet historiallisesti vahvasti kuntiin nojautuvia. Se historia on nyt kääntymässä, jos hallituksen esitykset menevät läpi.

Voi olla, että lapsenlapsenne eivät kysele, mitä teitte kun sote-uudistusta Suomeen puuhattiin, mutta luulen, että seuraavat valtuutetut ja tulevien maakuntien heikot päättäjät kyllä kyselevät.

Helsinki on aiemmin lausunut yksityiskohtaisista osista lainsäädäntöä ja on hyvä, että valtuusto on nyt päättänyt lausua myös kokonaisuudesta kantansa. Valtuusto osoittaa ymmärtävänsä sen, että nyt on kyse historiallisen suuresta asiasta helsinkiläisille ja Helsingille.

Sote-uudistuksen alkuperäisenä tavoitteena oli kaventaa ihmisten hyvinvointi- ja terveyseroja, parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhdenvertaisuutta ja saatavuutta sekä hillitä kustannuksia. Ne ovat hyviä tavoitteita.

Seuraavaksi käyn läpi, miksi Helsingin näkökulmasta näin ei tule käymään.

Katsomme ensin rahoitusasioita Uudenmaan perspektiivistä. Raha ei ole kaikki kaikessa, mutta rahoituksen pettäminen tarkoittaa koko järjestelmää koskevaa ongelmaa, jota ei voida pienillä ehostuksilla korjata.

Vaje on Uudenmaan asiantuntijoiden tekemä arvio ja sitä ei ole kukaan oikeasti kiistänyt. Mistä Uudenmaan vaje koostuu?

Helsinki on paljon julkisuudessa nostanut esiin noin 300 miljoonan euron rahoitusvajetta heti ensimmäiselle vuodelle Uudellamaalla 2020. Tästä ehkä 100 miljoonaa olisi helsinkiläisten ongelma. Kokoluokka tässä on valtava, sillä 100 miljoona olisi esimerkiksi lähes koko ikäihmisten kotihoidon budjetti. Sitä ei tietenkään voisi lakkauttaa, mutta luku kuvaa kokoluokkaa.

Sote-uudistuksen tarkoitus oli alunperin hillitä kestävyysvajetta. Tämä tarkoittaa, että rahoitusta kiristetään nousu-uraan nähden tuntuvasti vuosia eteenpäin mentäessä. Karkeasti tämä tarkoittaa Uudellamaalla noin 80 - 100 miljoonan euron vajetta vuosittain. Ikävä kyllä keinot tehokkuuden lisäämisestä jäivät pois tästä uudistuksesta.

Tämäkään ei ole koko kuva, sillä näissä arvioissa huomioimatta jätetään se, kuinka ihmiset todellisuudessa käyttäytyvät. Hallitus on toteuttanut pieniä pilotteja valinnanvapaudesta siellä täällä ja niissä on näkynyt, että ihmiset siirtyvät yksityisten vakuutusten ja työnterveiden puolelta julkiselle puolelle. Tässä voi nähdä itsessään hyviäkin puolia, mutta samaan aikaan siirtymästä muodostuu rahoituksen kannalta haaste. Emme vielä tiedä tämän siirtymän suuruutta, mutta kooltaan maltillinenkin siirtymä voi helposti heikentää rahoitustilannetta vielä entisestään.

Raha ei ole kaikki kaikessa, mutta jos on näin suuria leikkauksia tekemässä, kyllä sitten pitäisi kertoa, mistä tämän mittakaavan säästöt saadaan. Nyt tähän ei ole vastattu hallituksen taholta. On sanottu, että rahoituksesta neuvotellaan, mutta tosiasia on, että ainakin muissa maakunnissa vajeet ovat samaa luokkaa erityisesti yliopistokaupuneissa. Myös julkisen vastuulla oleva tutkimus ja opetus on rahoituksesta unohdettu.

Kenen kanssa tässä muuten neuvotellaan? VM:n virkamiesten. On selvää, että uudistus tässä muodossa tarkoittaa vallan keskittymistä yhä enemmän valtionvarainministeriölle. Maakuntapäätäjien mahdollisuus päättää kansalaisille elintärkeistä palveluista muuttuu huomattavasti nykyisestä ja maakuntien itsehallinto- ja demokratiavaje on huutava.

Maakuntien yksi tärkeimmistä tehtävistä tulee olemaan pärjääminen resurssien jaossa. Vaikka maakuntien verotusoikeudesta on tässäkin salissa varmaan montaa mielipidettä, on selvää, että uudistus tässä muodossa tarkoittaisi vallan keskittymistä yhä enemmän valtionvarainministeriön virkamiehille. Maakuntavaalit on, mutta maakuntien mahdollisuus päättää asioista aidosti on paljon kapeampi kuin kuntien nyt.

Mutta mitä ongelmaa oikeastaan oltiin ratkomassa? Tai oliko ongelmaa oikeastaan?

Kun katsotaan terveyspalvelumenoja BKT:hen suhteutettuna. Nähdään, että OECD-maista suurimpana ovat Yhdysvallat, Hollanti ja Sveitsi. Suomi sijoittuu hieman OECD:n keskiarvon alle Slovenian ja Ison Britannian väliin. Sijoitettuun rahan nähden Suomen terveysjärjestelmä on hyvin tehokas ja tulokellinen kansainvälisissä vertailuissa.

Myös Helsingissä olemme pystyneet parantamaan palveluitamme esim tämä paljon sote-uudistuksen yhteydessä esille nostettu asia, terveyspalveluihin pääsy on parantunut merkittävästi. Hoitopääsyä mitataan usein T3-ajoilla eli terveyskeskuksen kolmannes vapaa kolmannes aika. Kyse on nimenomaan kiirettömästä hoidosta. Kiireellistä hoitoa on noin puolet ja siinä hoitoon pääsee saman tai seuraavan vuorokauden aikana.

Hyvin tyypillinen saatavuuden mittari siis. 2013 olimme yli 30 päivän T3:ssa kun nyt olemme alle 12 päivässä. Alueellista vaihtelua on edelleen ja työtä riittää, mutta suunta kehitykselle on ollut selvä.

Halusin nostaa sosiaalipalvelut erikseen esiin, koska usein sote-uudistuksessa puhuttaessa puhutaan sosiaalipalveluista aika vähän. Nyt yritän puhua yhtä paljon, koska se on onnistuneelle toiminnalle aivan yhtä tärkeä. Koska olemme laajasti yhteensovittaneet so ja te palveluja, monin paikoin emme pysty täysin enää edes erottamaan, mutta kokoluokkaksi voidaan arvioida noin 60 %.

Monissa sosiaalipalveluissa olemme myös saaneet tuloksia aikaan. Esimerkiksi ikäihmisten ympärivuorokautiseen hoitoon pääsy on parantunut. Kukaan ei ole sanonut, että tämä on helppoa. Esimerkiksi kun hoitopääsyn aika pidentyi, saatiin ongelma haltuun henkilöstö helsinkiläisellä kehittämisotteella tiukalla työllä. Pahimmillaan 2015 käytiin yli 100 vuorokauden arvossa kun nyt ollaan noin 35 vuorokaudessa.

Yksi hyviä lähtökohtia tälle uudistukselle oli perustason ja erikoistason yhteistyö. Tätäkin olemme omilla toimillamme pystyneet parantamaan. Potilasta kohti laskettu keskimääräinen siirtoviive HUS:iin oli 2012 yli 7. Nyt ollaan noin kolmessa ja tämäkin voitaneen taittaa takaisin parin päivän luokkaan, missä se alimmillaan on ollut.

Tähänkään yhteensovittamiseen Helsinki ei siis tarvitse rakenneuudistusta. Sen sijaan tulevassa uudistuksessa perustaso, eli juuri se mitä olemme kehittäneet, nopeammin ja paremmin toimivat perustason palvelut, menee rikki.

Mikä on yhteinen nimittäjä toimivissa ratkaisuissa? Integraatio, integraatio, integraatio. Kaikki onnistuneet esimerkkit ovatp eurstuneet integraatiolle. Esimerkiksi Helsingissä perhekeskukset, terveys- ja hyvinvointikeskukset, vanhusten monipuoliset palvelukeskusten toimintamallit ovat perustuneet integraatiolle. Niin on myös esimerkeissä eli Siun sotessa ja Eksotessa ja kansainvälisesti. Tuntuu, että hallitus esittelee näitä nykyjärjestelmässä kehitettyjä malleja jonain esimerkkinä siitä, mitä sotessa tapahtuu. Outo juttu, kun ne on kehitetty nykymalliin.

Miten uudistus sitten parantaa mahdollisuuksia integraatioon? No eihän se paranna!

Tässä kuvassa näette yksinkertaistettuna sen, miten uudistus sirpaloittaa palvelut jakaen tuotantovastuuta hyvin monille eri toimijoille

Vasemmalla alhaalla ovat suoraan valintaan ajautuvat sote-keskukset. Tästä on toki puhuttu aika paljon ja myös esimerkiksi Helsingin valinnanvapauslausunnossa varsin kriittisesti.

Oikealla näette silloin tällöin keskustelusta unohtuvat maakunnille pakolliset asiakassetelit. Täällä on esimerkiksi kotisairaanhoito, kotipalvelu ja vammaisten asumispalvelut. Erikoissairaanhoidon asiakasseteli poistui kuuman talven keskustelun jälkeen, mutta perustasolle ei ole tehty juuri mitään merkittäviä muutoksia.

Kun me ja monet muut olemme tuoneet esiin integraation puuttumista ja järjestelmän sirpaloitumista, on hallituksella ollut tarjota kovin vähän konkretiaa. Koska tämä on elintärkeää järjestelmän toimivuulle, on selvää, että järjestelmää yritetään pitää kasassa keinolla millä tahansa eikä purukumia ja teipiä säästellä. Todellisuudessa tämä tarkoittaa merkittävää määrää byrokraatian lisäämistä. Jotta tuleva järjestelmä toimisi, tarvitaan ohjausta ja tukea ihmisille palvelulabyrintissä toimimiseen. Tarvitaan valtava määrä sen ohjaamista,

mitä tietoa yritysten pitää tuottaa ja miten niiden pitää toimia. Kaikki tämä lisää vaatimuksia myös markkinoille tuloon ja voi itseasiassa estää esimerkiksi pienten yritysten pääsyn markkinoille. Byrokratia ei ole ilmaista ja on pois itse palvelusta.

Tarvitaan ohjausta ja tukea ihmisille labyrintissä toimimiseen. Tarvitaan valtava määrä sen ohjaamista mitä tietoa yritysten pitää tuottaa ja miten niiden pitää toimia yhteen. Kaikki tämä lisää vaatimuksia myös markkinoille tuloon ja voi itseasiassa estää esimerkiksi pienten yritysten pääsyn markkinoille ja tietenkin myös maksaa ja on pois itse palvelusta.

Jos nämä kaikki muutokset hengästyttävät laajudessaan tai tuntuvat vähän sekavalta, asiaa ei yhtään helpota se, että aikataulu on todella tiivis. Muistutan että maakunnat on tarkoitus perustaa heti kun lait saadaan voimaan kesäkuussa. Maakuntavaalit olisivat lokakuun lopulla. Ja maakuntavaltuustot aloittaisivat ensi vuoden alussa. Ensimmäisenä vuotena pitäisi takoa pöytään päätökset järjestämisestä, valinnanvapaudesta - maakuntahan saa tehdä vielä enemmän kuin pelkästään pakolliset elementit - ja maakuntastrategia sekä talousarvio.

Järjestämisvastuu siirtyisi aloittamisesta vuoden jälkeen eli 2020. Tämä on se piste, missä Helsingin tuhannet sairaanhoitajat, sosiaalityöntekijät, lääkärit, sosiaaliohjaajat, lähihoitajat ja kaikki muut ammattilaiset siirtyvät helsingin kaupungin palkkalistoilta maakunnalle. Kävi tälle uudistukselle miten tahansa. Me Helsingin johdossa pidämme henkilöstön puolta.

Vuoden kuluttua järjestämisvastuun siirtymisestä yksityiset sote-keskukset aloittavat. Ja sitten 2021 toukokuussa ensimmäinen maakuntavaltuusto lopettaa kautta. Aikamoinen ensimmäinen kausi. Toivottavasti sitä ei tule.

Sote-uudistus on todella vakava paikka helsinkiläisille. Se pitäisi pysäyttää välittömästi. Uuteen järjestelmään sisältyy valtaisia ongelmia, suuria riskejä ja jopa hyvin optimistisesti arvioiden järjestelmän hyödyt ovat mitättömiä verrattuna haittoihin. Kun hyötyjä ja haittoja punnitsee, on selvää, että nyt pitäisi ottaa aikalisä.

Helsinki on kertonut kantansa ongelmiin lukuisissa vaiheissa. Hallitus on prässännyt ja pakittanut vähän väliä vaihtuvilla kannoilla, mutta erityisesti meidän pääkritiikkiimme on ohitettu.

Vuosi sitten eduskunnassa perustuslakivaliokunta kaatoi mallin, joka on nykyiseen ehdotukseen verrattuna vielä huonompi. Sille kaadetulle mallille on vaikea löytää ystäviä. Siitä huolimatta mallia valmistelleet kehuivat sitä aivan samoin sanankääntein kuin nyt käsittelyssä olevaa mallia.

Nyt valmistelijoiden mantraksi on muodostunut: "Toteutus ratkaisee". Tämä on kuitenkin absurdia puhetta. Jos hirret ovat lahonneita, ei tule hyvää tupaa. Sitä ei hyvä toteutus ratkaise. Hallituksen sote-uudistukset hirret ovat lahonneita.

Koska eduskunnan aikataulu on tiukka, on hyvin epätodennäköistä, että lakeja voitaisi muuttaa riittävästi. Se olisi myös huonoa lainvalmistelua. Näin ollen on oma arviointi, että olisi

helsinkiäisten etu, että sote-uudistus tässä muodossa jätettäisi toteuttamatta ja voisimme taas palata kehittämään omia palveluitamme. Suuren vallankumouksen sijaan olisi hyvä hakea järkeviä pieniä askeleita kohti erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen tiivimpää yhteistyötä.

Helsinki on tehnyt tätä työtä jo jonkin aikaa. Hyvänä esimerkki Itäkadun perhekeskuksessa maaliskuussa aloittaneet HUS:n äitiyspolin erikoislääkärit. Samoin valtuuston monet palveluiden siirrot HUSiin, jotka valtuusto on hyväksynyt. Parhaillaan valmistellaan päivystysten siirtoa.

Täällä varmaan kaikki tietävät, että olen vankka julkisen sosiaali- ja terveystalveluiden tuotannon kannattaja. Kun olen nyt katsonut sote-maailmaa vielä lähempää tässä tehtävässäni, olen tullut tulokseen, että myös yksityisellä puolella on paljon opetettavaa myös julkiselle. On ehkä totta, että Helsinginkin voisi hieman rohkeammin kokeilla kumppanuuksia yksityisen sektorin kanssa. Kun näitä muualla on tehty, ovat tulokset usein olleet hyviä. Esimerkiksi yksittäisten terveysasemien hallittu ulkoistaminen benchmarkkikukseksi näyttää olevan toimiva keino kirittää omaakin tuotantoa. Näitä tehdessä kaupungeilla ollut aina aiemmin ollut mahdollisuus palata takaisin julkiseen tuotantoon tai tehdä muita korjausliikkeitä. Nyt ehdotetussa uudistuksessa näin ei ole. Muutos on käytännössä perumaton.

Kun järjestelmän ongelmat - ja niitä on monta - tulevat lopulta esiin, ei ole enää keinoja palata takaisin. Kokonaisuus on suoraan sanottuna vastuuton.

Kaupunginhallituksen esitys valtuustolle on erittäin hyvä. Arvostan sitä, että täällä valtuustossa on osattu asettaa helsinkiäisten etu puoluepolitiikan edelle. Hyvin vahva yhteinen toiminta on tässä se, mikä voi vielä pelastaa meidät tältä huonolta hankkeelta.